

**O możliwości aksjologicznego uzasadnienia prawa.
Refleksja na marginesie materialnej etyki wartości**

Przedmiotem wystąpienia jest pytanie o źródło normatywności prawa pozytywnego wraz z możliwością jego aksjologicznego uzasadnienia za pomocą kategorii wartości w rozumieniu wypracowanym przez przedstawicieli materialnej etyki wartości (zwłaszcza w najbardziej dojrzałej myślowo wersji Nicolai Hartmanna).

Pytanie o możliwość uzasadnienia porządku prawnego za pomocą pojęcia wartości od lat stanowi jedno z kluczowych pytań filozofii prawa. W wyniku technicyzacji natury i podporządkowania jej matematycznemu przyrodoznawstwu po wielokroć ogłaszano śmierć prawa naturalnego, co stwarzało potrzebę szukania nowych sposobów uzasadnienia prawa, które wskazywałyby na źródła jego normatywności. Pojęcie wartości, będące remedium na ów stan, pojawiło się w konkretnej sytuacji duchowej i było odpowiedzią na proces technicznej funkcjonalizacji natury, która utraciła odtąd swoje teleologiczne odniesienie.

Próba wykorzystania osiągnięć materialnej etyki wartości i włączenia jej ustaleń w zakres jurysprudencki napotkała jednak poważne przeszkody. Podstawowe dla materialnej etyki wartości założenie, że poza zmienną ludzką praktyką moralną istnieją niezmiennie wartości, na których istnienie, strukturę i hierarchię praktyka ta nie ma konstytutywnego wpływu, ma na gruncie materialnej etyki wartości charakter wyraźnie ontologiczny. Sytuacja tego założenia jest niezwykle trudna, gdyż choć orzeka ona o charakterze praktyki moralnej, to nie może być przez tę praktykę w żaden sposób zweryfikowana. Nie przekonuje więc ono wszystkich tych, którzy domagają się empirycznej weryfikacji wszelkich założeń etyki, uznając tym samym, że nie ma sensu odróżniania niezmiennych wartości etycznych od zmiennych norm moralnych.

Zasadne wydaje się również wątpliwość, czy na gruncie założeń materialnej etyki wartości można sformułować typologię porządków operacyjnych i zbudować wiążące się z nią teorie planowania i działania, gdyż dopiero to mogłoby zbliżyć etykę wartości do autentycznej praktyki i zapewniłoby jej operacyjną skuteczność w interpretacji danego porządku prawnego. Wątpliwe wydaje się również czy materialna etyka wartości może posiadać konkretne funkcje doradcze, których niewątpliwie można by oczekiwać po instrumentarium interpretacji prawnej. Wydaje się, że nawet podstawowe pojęcie etyki materialnej, jakim jest «wartość», w wyniku braku ostrości i definicyjnego chaosu przestaje mieć jakikolwiek sens, a jej operacyjność wydaje się być jedynie konsekwencją treściowego rozmycia. W tej sytuacji myślenie według wartości dla porządku prawnego mogłoby faktycznie „stanowić największe bluźnierstwo, jakie można pomyśleć przeciwko byciu”, ponieważ niechybnie prowadziłoby do subiektywizmu w dziedzinie orzecznictwa prawnego

Konkludując, należałoby uznać, że analiza treści oraz konsekwencje myślenia aksjologicznego nasuwają poważną wątpliwość, co do możliwości aksjologicznego uzasadnienia prawa. Jako powód należy wskazać na brak racjonalnych, dających się dyskursywnie zapośredniczyć podstaw, które dla prób uzasadnienia prawa są niezbędne.

Istnieje zatem obawa wobec możliwości wywierania wpływu zarówno przez niekontrolowane, subiektywne mniemania różnych grup społecznego nacisku, jak i przez pojedynczych sędziów i teoretyków prawa, którym nieostre pojęcie wartości da szansę manipulowania wykładnią i aplikacją prawa. Również pytanie o zasadę rozpoznawania hierarchii wartości, jej późniejszą intersubiektywność i możliwość weryfikacji na gruncie etyki wartości musi pozostać bez odpowiedzi.

Przedstawiciele materialnej etyki wartości, ograniczając ją się w dużej mierze do badań na ontycznych podstawach wartości – pomijając kwestię filozoficznej trafności – narazili się na słuszny zarzut, czy ontologia wartości w większym stopniu należy do kompetencji filozofii pierwszej niż do filozofii praktycznej i etyki. Istnieje zatem uzasadniona obawa, czy na gruncie etyki wartości istnieje przejście z płaszczyzny teoretycznej na płaszczyznę praktyczną, w tym prawną.

Planowane wystąpienia akcentowałyby następujące zagadnienia.:

1. Kryzys teleologicznego pojęcia natury
2. Wartość jako substytut koncepcji prawa naturalnego oraz pojęcia *bonum*.
3. Historyczny kontekst powstania pojęcia wartości; Republika Weimarska i kryzys myślenia metafizycznego.
4. Kantowska antynomia bytu i powinności jako źródło myślenia według wartości.
5. Pojęcie obowiązywalności i możliwość jego praktycznej aplikacji.
6. Pojęcie wartości na gruncie etyki materialnej (Nicolai Hartmann).
7. Problem poznania i hierarchii wartości wraz z możliwością jej intersubiektywnego zapośredniczenia.
8. Wątpliwości, co do możliwej aplikacji teoretycznego porządku materialnej etyki wartości na grunt teorii prawa.
9. Niemożność teoretycznego uzasadnienia źródeł normatywności prawa pozytywnego w oparciu o pojęcie wartości.